

EN KAPTAJN AF FODFOLKET

F. H. E. H. STOCKFLETH

1829-1864

AF

BØRGE L. BARLØSE

I beretningerne om de to slesvigske krige i forrige aarhundrede, og fortrinsvis i dem, der er skrevet af ikke-militære historikere eller lærebogsforfattere, spores en bemærkelsesværdig forskel i omtalen af førernes forhold. Mens Treaarskrigen skildres med næsten overstrømmende virak til de officerer, der ved deres død paa slagmarken i sejrens time blev denne krigs helte: Læssøe, Rye og Schleppegrell, saa raader der en paafaldende tilbageholdenhed, hvor det gælder den tabte krig i 1864. Det er, som om nederlagets dystre graavejrsstemning lægger et slør af høflig eller beskæmmet tavshed over beretningen, et forhold, der let forleder vor tids læsere til en helt skæv bedømmelse af tropperne gerning, deres militære og moralske egenskaber.

Vel var krigen tabt paa alle afgørende punkter – der var næsten intet, der lykkedes for hæren og dens førere – men der blev dog kæmpet tappert og uforsagt i mange situationer.¹ Leder man i krigens historie efter en vaabendaad, der kan tjene til støtte for denne erkendelse, er der ingen mere nærliggende end 8. brigades modangreb paa Dybbøl d. 18. april.

Det brød sammen i fjendens ild – og var paa forhaand dømt dertil; men det er ikke desmindre blandt de 16 kompagnichefer i 9. og 20. regiment, at vi kan søge de skæbner, der kunne fortjene at nævnes med den samme ærbødighed og hyldest, som er blevet Treaarskrigens populære helteskikkelser til del. Mændenes rang tæller jo ikke med i saa henseende. En kaptajns soldateregenskaber kan udfolde sig ligesaa beundringsværdigt og hans kamp være lige saa frygtløs og energisk som oberstens eller generalens.

Det er om en af disse faldne kompagnichefer, der her skal fortælles.

FREDERIK HANNIBAL EDUARD HARALD STOCKFLETH var født i Kolding 27/4 1829 som yngste søn af major i vejkorpsset NIELS VILHELM STOCKFLETH og hustru VIBEKE IDA MARGRETHE, f. WORSØE. Slægten stammer fra Norge, hvor Stockfletherne gennem flere generationer har været præster eller officerer. Farfaderen, CHRISTOFFER STOCKFLETH, blev i 1779 naturaliseret som dansk adelsmand.²

Der var 5 andre søskende i hjemmet i Kolding, og ved faderens tidlige død i 1831 var fru Stockfleth henvist til at flytte til København med sine børn, der paa det tidspunkt alle var uforsørgede. Da sønnen Harald ligesom sine to ældre brødre ville gaa officersvejen, blev han 13 aar gammel optaget i landkadetkorpsset.

Allerede paa akademiet skimter man træk, der skulle blive fremtrædende i hans personlighed. Han var velbegavet, flittig og pligt-opfyldende og naaede derfor en placering blandt de øverste i klassen. Han var dog tillige temmelig følsom, maaske lidt sværmerisk. I den sparsomme tid, der kunne blive tilovers efter dagens pligtarbejde, trak han sig som regel tilbage fra kammeraternes kaade og sikkert mere overfladiske fritidsbeskæftigelse. Helst fordybede han sig i et eller andet digterværk. Det førte til ret haardhændede og skaanselløse drillerier fra kammeraternes side. Paa et vist tidspunkt blev man saa nærgaaende, at Stockfleth forsøgte at desertere. Sammen med en kammerat, H. C. A. W. HENCKEL, købte han sig plads paa en amerikafarer; men flugtforsøget blev opdaget. Man synes at have behandlet sagen med temmelig stor forstaaelse; den strenge disciplinære straf, der formelt kunne være berettiget, blev eftergivet, og i stedet fik kammeraterne en alvorlig paamindelse om at indstille forfølgelserne.³ Dette virkede vistnok efter hensigten; i hvert fald fuldførte Stockfleth uden yderligere forstyrrende momenter sin militære uddannelse paa akademiet.⁴

Da urolighederne i Kiel og Rendsborg i marts 1848 fremkaldte en krigssituation, viste det sig, at Stockfleth var modnet til erkendelse af sin opgave og sit ansvar. Sammen med en anden kammerat opnaaede han ved direkte henvendelse i krigsministeriet tilladelse til at gaa med i krigen, og som 19-aarig løjtnant blev han sat i nummer ved 4. linjebataillon.⁵

Treaarskrigen.

Den purunge, nybagte officer fik straks lejlighed til at erfare, at al begyndelse er svær. Det kneb med kommandostemmen, som var lidt for jomfrueligt pibende; men en lidt ældre løjtnant MUUS hjalp

ham venligt til rette.⁶ Stockfleth omtaler senere sin beskytter som den eneste, der kom ham venligt imøde. Han var lykkelig over at føle isen brudt, og spiren var lagt til et venskabsforhold, som imidlertid under krigens ubønhørlige omskiftelser ikke blev af lang varighed. Efter at have faaet ilddaaben i slaget ved Slesvig deltog Stockfleth i kampene i Sundeved. I fægtningen her d. 5. juni faldt Muus. Stockfleth fandt vennens lig i kirken i Sønderborg og har givet en smuk skildring af sin bevægelse i denne situation.

Efter kongerevyen paa Lerbæks mark ved Vejle laa bataillon en tid indkvarteret i egnen vest for Horsens. Her havde Stockfleth til opgave at samle underofficerer og underkorporaler til saakaldte „læsetimer“, der formentlig har omfattet instruktioner i felttjeneste, gennemgang af taktiske eksempler o. lign. Timerne synes ikke at have været særlig populære. Som det saa ofte, baade før og siden, har været forsøgt, lykkedes det engang en underkorporal at holde den ivrige lærer saaledes „i aande“, at timen gik anderledes, end det den dag var tilsigtet. Det gjaldt i øvrigt et væddemaal om en bolle punch. Stockfleth blev senere klar over sagens rette sammenhæng, men kunne dog godt goutere spøgen, og det er karakteristisk, at der efter denne episode udviklede sig et hjerteligt forhold mellem de to. Korporalen, H. L. BRANDSTRUP, vurderer det for sit vedkommende som

„et Venskab, som blev mig umaadelig dyrebart. Jeg havde vundet en oprigtig og hengiven Ven i Premierleutenant Stockfleth, der i mange Aar værnede beskyttende om mig. Mange Breve, som han i denne Mellemtid skrev til mig, vidnede om, at han med Varme omfattede det Venskab, han havde skænket mig.“⁷

Efter vaabenhvilen kom bataillon en vinterkvarter paa Falster. Stockfleth stiftede her nærmere bekendtskab med en anden af bataillonens yngre officerer, der havde sit hjem i Stubbekøbing. Det var løjtnant C. W. ROUSING, i hvem han fandt en ny ven og fortløbig til erstatning for den, han havde mistet i Muus.⁸ Næste foraar blev bataillon forlagt til Als og Sønderborg. Under forposttjenesten ved Arnkilsøre i sommeren 1849 indlod Stockfleth sig jævnlige samtaler med Brandstrup, som han opfordrede til at blive officer. Denne afslug imidlertid opfordringen, men mindes i sine erindringer med taknemlighed vagterne sammen med „denne herlige officer“:

„Hvor dejligt var det ikke at høre paa denne unge Lieutenants Fortællinger; han var kun 22 Aar, Premierleutenant og Ridder af Danebrog. Jeg syntes, jeg blev klogere, for hver Gang jeg talte med ham; der laa altid i hans Udtalelser noget fængslende, som gjorde

En saa godt . . ., mange Gange har jeg søgt hans Raad og Vejledning, og aldrig har jeg søgt det omsonst.“⁹

Det lille erindringsbillede er aabenbart udtryk for ægte hengivenhed, samtidig med, at det røber et stænk af almuemandens benovelse ved mødet med den overordnedes noblesse og fine personlige kultur.

End ikke i felten forsømte Stockfleth, naar lejlighed bød sig, at udvide sin horisont og pleje de æstetiske interesser, der var vakt allerede i kadettiden. En dag traf en kammerat ham paa torvet i Sønderborg, belæsset med et bundt bøger, der viste sig at være Schiller's samlede værker. Stockfleth blev opfordret til at følge med og faa sulten stillet hurtigst muligt; men han insisterede paa, at de dyrebare bøger først skulle bringes hjem i kvarteret. De materielle fornødenheder kom under disse omstændigheder i anden række!¹⁰

I juli 1850 deltog bataillonens som en afdeling af brigaden Krabbe i Istedslaget. Her mistede løjtnant Rousing livet, og Stockfleth maatte saaledes for anden gang under krigen sørge ved en kær vens baare. Under fremrykningen mod Vedelspangpasset førte Stockfleth et kompagni, og han fortsatte som kompagnikommandør ogsaa under efteraarets og vinterens forposttjeneste i egnen omkring Eckernförde. Da han afløstes af premierløjtnant KNAUER var det for at gøre tjeneste som bataillonsadjutant hos major J. V. NEERGAARD.

Da bataillonens krigsstyrke i 1851 hjemsendtes fra København, mødtes Stockfleth og Brandstrup endnu engang ved en festforestilling i Casino, hvor de kom til at sidde over for hinanden. En elegant dame henvendte ved denne lejlighed nogle hjertelige ord til Brandstrup, og Stockfleth kunne næste dag oplyse sin protegé om, at han var blevet opvartet af den franske gesandts frue.¹¹

Mellem krigene. - Tjenesteforhold.

Efter overgangen til fredsforhold fortsatte Stockfleth som adjutant hos major Neergaard, med hvem han havde „et behageligt og nyttigt samliv“. De to officerer havde øjensynligt fælles interesser, og da der i efteraaret 1853 blev en stilling ledig ved landkadetakademiet som lærer og økonomibestyrer, fik Stockfleth den, varmt anbefalet dertil af sin foresatte.

Han fik til opgave at undervise i taktik og garnisonstjeneste; men det paahvilede ham desuden at forvalte akademiets økonomi. Paa et meget tidligt tidspunkt konstaterede han visse uregelmæssigheder med hensyn til forbruget af brænde og lampeolie, og da han følte sig mo-

ralsk forpligtet til at bringe klarhed over forhold, som han allerede i sin egen kadettid havde hørt dulgte hentydninger til, tilstillede han krigsministeren en redegørelse, der samtidig havde karakter af en anklage mod kommandøren, oberst I. W. C. TØBIESEN. Under 19/11 1853 skriver han bl. a.:

„Deres Excellence!

Det er en paa een Gang bydende og tung Pligt, jeg opfylder, idet jeg ser mig nødsaget til at fremsende hoslagte „Beretning om flere ved det kongelige Landcadetkorps stedfindende Underslæb og Forhold“

Genstanden for min Beretning er af den Natur, at jeg ikke kan indsende den ad tjenstlig Vei. Jeg føler mig imidlertid alt for betyngtet ved at være vidende om, hvad her indberettes, og jeg holder det for en Forbrydelse at tie – – derfor taler jeg!

I de 5 Aar, hvori jeg var Cadet, har jeg allerede hørt det, som her indberettes omtalt af alle Cadetter og af Academiets Tjenestefolk; senere har jeg hørt det samme omtalt af alle Classer i Officersstanden – og endelig har jeg nu faaet Beviser ihænde derfor!

Jeg føler fuldkomment vel, hvor stridende det er mod de militaire Grundprincipper, naar den Undergivne opkaster sig til Dommer over de Foresatte, eller naar disse overhovedet nedsættes i deres Undergivnes Agtelse; men jeg har i denne Sag kun beviist, hvad alle her paa Academiet tilforn vidste, og jeg har derfor i dette overordentlige Tilfælde, troet det allermest undergravende for Subordinationen og Respecten, naar saadanne Ting bestandigt gik ustraffede hen. Jeg har iøvrigt ikke af Krigsartiklerne eller ved noget andet Middel kunnet erfare, hvorledes man skulle forholde sig i saa piinligt og sørgeligt Tilfælde.

Underdanigst

H. Stockfleth,

Premierlieutenant, Skoleofficer,
Lærer og Oeconomibestyrer ved
det kongl. Landcadetkorps.“

Klagen var tilstrækkelig underbygget til, at der øjeblikkeligt foranstaltedes en undersøgelse; men Stockfleth skulle dog eftertrykkeligt blive belært om, at man selv i „et saa piinligt og sørgeligt tilfælde“ bør gaa den tjenstlige vej. Ved en overkrigskommissions dom af 20/5 1854 idømtes han for malconduite 2 maaneders fæstningsarrest af 2. grad. Straffen blev afsonet i citadellet Frederikshavn.¹²

Hans dage som skoleofficer var naturligvis herefter talte, og 1/11 samme aar blev han forsat til 2. lette infanteribataillon i Eckernförde. Under tjenesten her fik han dog for saa vidt en slags oprejsning, idet han i december 1855 fik tildelt redningsmedaljen.¹³

I de følgende aar leverede Stockfleth diverse bidrag til den livlige militære debat gennem artikler i „Fædrelandet“, „Dagbladet“ og „Flyveposten“. Skrivelser af en saadan art har næppe affødt sympati i krigsministeriet; i hvert fald er det en kendsgerning, at der i denne periode blev flyttet saa meget rundt med ham, at det næsten er paa-faldende. I september 1860 kom han til 20. bataillon i Altona, men blev allerede aaret efter beordret til tjeneste ved reserveofficersaspirantskolen i Helsingør. Derfra gik vejen efter kun et par maaneders forløb til 42. bataillon i Slesvig.

Her modtog han 30/5 1861 et hold rekrutter. En af disse erindrer mange aar senere, at Stockfleth – efter først at have betydet rekrutskolens lærere, at han frabad sig øgenavne og skældsord – holdt en tale til mandskabet, som han opfordrede til ædruelighed, sandhed og lydighed, ligesom han paalagde det at anvende søndagen godt. Under de paafølgende felttjenesteøvelser ved Isted førte han ved flere lejligheder rekrutterne hen til højen, hvor Læssøe faldt, og ved et jernkors for den soldat, om hvem digteren synger:

„O Herregud, saa skulde jeg endda
i dette Liv den Glæde ha’“,

lod han folkene præsentere gevær.¹⁴

28/8 1862 kom udnævnelsen til kaptajn – paany ved 20. batl. Næste sommer oprettedes de saakaldte centralskoler for frilodsmændene af aargangene 62 og 63, og Stockfleths virksomhed faldt nu ved rekrutskolen i Fredericia. Ogsaa herfra har man en interessant karakteristik af ham som befalingsmand under fredsforhold:

„Kaptainen havde et fortrinligt Greb paa at uddanne Soldater. I Tjenesteforhold krævede han Punktighed uden Pedanteri, og aldrig sparede han sig selv. Ilden i hans Indre, der glødede igjennem hans smaa graa Øine, naar han med Haanden drog i det kraftige Mundskiæg, forstod han at meddele sine Undergivne. . . . Ofte, naar vi havde . . . foretaget en eller anden større Øvelse, fortalte han Træk fra vore egne eller andre Folks Krige til Stadfæstelse paa det lærte, hvilket derved blev mere levende og lettere at bevare. Han straffede ikke gjerne; men gjorde han det, skete det uden Persons Anseelse. . . . Vilde nogen forurette hans Karle . . . havde vi i Kaptein Stockfleth

en Forsvarer som en Fader; men han taalte selvfølgelig ikke, at vi kom med løse Klagemaal. Paa Marsjtute yndede han Sang og Munterhed; men letfærdige Viser og raa Snak var ham en Pest.¹⁵

Da det er en opvakt og moden rekrut, som tilmed har ordet i sin magt, der her har gjort sine iagttagelser, kan man roligt fæste lid til hans vurdering.¹⁶ Mandskabet har i Stockfleth set ikke blot en vel-skolet og besindig befalingsmand med de egenskaber, som folkene i geledet altid værdsætter, men tillige en mandig og rank personlighed. *Der var ild i hans indre* — — —

Ogsaa dette er rigtig set. Der rørte sig et levende sind i manden. Fra hans tidligste ungdom var det næret gennem alsidig læsning, og der forelaa paa det her omhandlede tidspunkt flere bøger fra hans haand.¹⁷

Forfatterskab.

Allerede 1851, samme aar som Stockfleth kom hjem fra felten, udkom hans første litterære arbejde „*Lyriske Digte og Skizzer fra Feltilivet*“. Som titlen angiver, omfatter bogen dels en samling digte, dels en række prosaskildringer fra felten.¹⁸

De første bærer tydeligt præg af at være ungdomsarbejder. Den metriske form er ganske vist vel gennemført, som tiden krævede det; men af indhold er de ret uensartede og saa lidet originale i deres romantiske efterklange, at de som helhed næppe kan aftvinge nutids-læsere interesse. Glimtvis forekommer ytringer af stilfærdigt vemod, formet over grundtemaet „Dort, wo du nicht bist, dort ist das Glück“. En enkelt strofe er ført i pennen med overbevisende formsans:

„Lad mig længes da og savne
Jordens Lykke, Jordens Lyst.
Lysets Aander skal mig favne
eengang ved en bedre Kyst“.

I det sidste af digtene, „Stemninger fra Felten“, klinger den her anslaaede tone stærkere igennem. Ynglingens patetiske tungsind kommer til orde i et lyrisk udbrud, der ganske vist ikke kan siges fri for deklamatoriske overdrivelser; men sproget har dog vundet i styrke og klarhed:

„Min Barndom svandt foruden Barnets Glæder,
min Ungdom uden Elskovs rige Lyst.
Et barnligt Smil, en Længsel og en Taare,
en Fantasi, som vilde mig bedaare,

et Hjerte, bittert saaret og med Flid –
se, det er Summen af den svundne Tid.“

Paa denne baggrund faar feltlivets kaar og soldatens pligtoffer ikke blot mening, men ogsaa en vis tillokkelse:

„Saa lad da Skæbnen raade for min Lykke.
Her sætter man engang dog lidt paa Spil.
Maaske skal Ærens Krans min Tinding smykke,
og maaske Døden lukker Øjet til.
Saa lad da Sværdet klinge, Kuglen synge!
Det letter Byrder, som mig nu betyngte.“

Et moderne slægtled vil have svært ved at tage saadanne idealiserede lovprisninger af kampen for deres fulde paalydende. Realismen har forrykket kunstopfattelsen, og det 20. aarhundredes desillusionerede frontsoldat – hos Remarque og andre forfattere – har givet hele denne begrebsverden en anden tolkning. Men det vil være ubilligt at maale Stockfleths vers med vor tids alen. Deres tilblivelse maa ses ud fra de forudsætninger, der var hans og samtidens, og sammenholdt med andre hel- eller halvlitterære frembringelser fra hine aar hævder de sig smukt.

Det gælder ogsaa de efterfølgende prosaskitser, der gør mange bladkorrespondancer fra de slesvigske krige til skamme. Her er livfuldt fortalte erindringer fra fægtningerne i Sundeved 28/5 og 5/6 1848 samt en førstehaands beretning fra fæstningen Frederiksorts besættelse i februar 1851. I afsnittet „Den tapre Landsoldat“ fortælles der om samlivet med soldaterne paa march og i bivuak. Her er skildringen af hærens opmarch før Istedslaget et af højdepunkterne. Om forholdet mellem førerne og mandskabet hedder det bl. a.:

„Kun Venskab og Deltagelse hos de Undergivne er tilstrækkelig til at vedligeholde de Befalendes Mod og Lyst under alle Forhold, og det alene sætter dem i Stand til at udrette noget med Soldaterne: *ved dem skal alt ske, derfor maa man ogsaa gøre alt for dem. . .*“

Der er adskillige vidnesbyrd om, at Stockfleth ogsaa senere forstod at leve op til det motto, han her som purung premierløjtnant har givet.

Det hævdes, at Stockfleths debut som forfatter skal ses paa baggrund af, at han var forelsket, og at bogen i virkeligheden var et budskab til en bestemt ung dame.¹⁹ Hvis dette var hensigten, maa det have forfejlet sin virkning; thi Stockfleth forblev ugift. Maaske var den

skuffelse, han i saa henseende har lidt, en medvirkende aarsag til, at der ikke kom flere skønlitterære arbejder fra hans haand. I stedet synes han at have samlet sig helt og fuldt om sin militære gerning, og hvad han skrev sidenhen, er overvejende af faglig karakter.

Endnu samme aar udkom „*Kort Betragtning af den militære Aand og af den militære Stand og dens Pligter*“, en forkortet oversættelse af den franske forfatter Blondel's „*Coup d'œil sur les devoirs et l'esprit militaires*“.²⁰ Den efterfulgtes i 1855 af „*Principper for Krigsførelsen og Grundtræk af Fægtningslæren*“.²¹ Paa titelbladets inderside er anbragt følgende motto:

„Æren er Skovens favreste Træ,
det lægge vi ikke øde!
I Verden er ikke Ly eller Læ,
naar Skam gjør Kinderne røde.“

I tilknytning til disse Ingemannske linjer citeres Frederik d. Stores bevingede ord (paa fransk): „Gør Eders Pligt, saa vil Gud gøre Resten!“

Som lærer ved landkadetakademiet udarbejdede han en lidt større lærebog i felttjenesten, der dog først udkom i 1856.²² En enkelt passus fortjener at fremhæves, ikke blot som eksempel paa Stockfleths livlige fremstillingsevne, men ogsaa som et vidnesbyrd om den filosofiske alvor, hvormed han omfattede sit „fag“:

„Ethvert Blændværk forsvinder i Krigen, fordi Dødens alvorlige Nærhed altid lader den nøgne Sandhed træde frem og giver enhver Ting i Livet sit rette Værd saavel som sit rette Navn.“

Da krigsminister LUNDBYE i 1858 fremsatte sit forslag til en ny hærplan, havde Stockfleth afgørende indvendinger at rette imod det, og han indsendte til „*Tidsskrift for Krigsvæsen*“ en større artikel, som imidlertid blev nægtet optagelse. Han udgav da under pseudonymet 8-18 en pjece: „*Infanteriet og Generalstaben. Nogle Betragtninger angaaende den nye Armeorganisation*“.²³ I forordet søger han at retfærdiggøre anonymiteten paa følgende maade:

„Det er alene Sagen, det kommer an paa, og det personlige maa helst aldeles udelukkes, naar man udtaler sig om noget, der angaar foresatte. Det er nemlig ikke den underordnede, der udtaler sig om den foresatte; men det er den ene Anskuelse, der søger at gøre sig gældende lige overfor den anden.“

Iøvrigt fremhæves det i pjecen, at navnlig infanteriet føler sig foruroliget og indigneret, fordi man frygter, at dets interesser ikke varetages i tilstrækkeligt omfang. Der polemiseres udførligt mod enkeltheder

i arméplanen, og som alternativ skitseres forfatterens forslag til arméorganisation, officersuddannelse etc. I „Tidsskrift for Krigsvæsen“ blev pjecen anmeldt og stærkt kritiseret af redaktøren. Stockfleth svarede da med et nyt skrift, hvori han argumenterer mod redaktionen og uddyber sine betragtninger, særlig med hensyn til linjens forsyning med officerer og generalstabsofficerernes uddannelse, ligesom han diskuterer principperne for forsættelse fra linjen til generalstaben og omvendt.

Tidsskriftets spalter blev dog senere aabnet for Stockfleth til behandling af rent krigshistoriske emner; saaledes skrev han i 1862 om Garibaldi's felttog paa Sicilien og aaret efter om „Kavalleriets Anvendelse i vor Tid“. Derudover leverede han jævnlige bidrag til samtidens dagspresse. Som ovenfor nævnt hjembragte skriveriet ham ikke just fordele – det pekuniære udbytte ufortalt.

Da den udenrigspolitiske situation skærpedes for i 1863 at tilspidse sig i en akut krigsfare, fik Stockfleth anledning til at kaste sine evner af „i de nærmeste krav“, og uddannelsen af soldater.

Fra Altona til Danevirke.

Fra rekruttskolen i Fredericia gik Stockfleth paany tilbage til sin bataillon – den, der ved dubleringen fik betegnelsen: *20. regiment*. Han stod altsaa ved oberst Scharffenberg's 8. brigade, da første etape af mobiliseringen blev iværksat.

En af de første dage i november meldte den unge generalstabsaspirant, sekondløjtnant H. HOLBØLL sig som adjutant ved brigaden og aflagde naturligvis en række høflighedsvisitter hos de officerer, som han skulle træde i tjenstlig forbindelse med. Da han præsenterede sig hos Stockfleth, modtog denne ham høfligt, men aabenbart reserveret, idet han gav udtryk for, at han betragtede ansættelsen af en saa ung og uerfaren officer i „en saa ansvarsfuld stilling“ som en forbigaaelse. „Det er,“ sagde han, „en stilling, som jeg, der er kaptajn og saa meget ældre end De, kunne misunde Dem.“²⁴

Det er for saa vidt forstaaeligt, at en temperamentsfuld natur som Stockfleth's reagerede paa denne maade. Adskillige forhold vedrørende hærens organisation kunne visselig nok udløse en kyndig infanteriofficers kritik, f. eks. dette, at der i stedet for stabschefer kun udnævntes adjutanter ved brigaderne, og hans kommentar maa vel ses paa baggrund af de synspunkter, han saa energisk havde forfægtet i „Infanteriet og Generalstaben“. Paa den anden side er han nok bag-

efter kommet til at tænke paa et lignende tilfælde, hvor en vis nybagt sekondløjtnant kom ud for en kølig modtagelse ved sin afdeling. Erintringen herom – og om det venskab med løjtnant Muus, som han selv havde paaskønnet saa stærkt – kan have bevirket, at han senere viste Holbøll venlighed paa forskellig vis; saaledes indbød han ham flere gange til spilleparti og forærede ham ved afrejsen fra Altona en pakke kort fra den forrige krig, som havde tilhørt hans afdøde broder.²⁵

Efter fjendtlighedernes udbrud besatte 8. brigade Danevirkestillingens centrum. Stockfleths kompagni (20. regt.'s 2. komp.) hørte til den del af styrken, som blev indviklet i den voldsomme forpostfægtning i fortærrænet d. 3. februar om eftermiddagen. Hans føring af kompagniet var ved denne lejlighed en saadan, at han ikke blot blev nævnt i rapporten, men var samtaleemne ved brigaden. I virkeligheden præsterede Stockfleth over for det østrigske angreb et saa fortrinligt eksempel paa kamp under tilbagegang, at der kan være grund til, ved hjælp af de foreliggende beretninger, at samle søgelyset om 2. kompagni.²⁶

Da vore forposter ved middagstid overraskedes af brigaden Gondrecourts fremrykning fra Brekkendorf, stod Stockfleth med sine folk i en fremskudt stilling ved Nedre Selk, altsaa paa vor forpostkædes yderste venstre fløj. Da samtidig et kompagni af brigaden Tomas trængte frem i terrænet øst for Hadeby nor, gik feltvagten, 3. og 1. deling under sekondløjtnanterne Brønnum og Schoubye tilbage til en stilling syd og vest for Selk mølle. 2. og 4. deling under furér Kindt og kommandersergeant Bugge besatte kæmpehøjene syd for møllen.

Her kom 9. regt.'s 1. komp. (kaptajn REDSTED) planmæssigt for at afløse; men i henhold til den foreliggende instruks fra brigaden, hvorefter der *ikke* skulde føres nogen alvorlig kamp i forpostterrænet, gik begge kompagnier tilbage mod Vedelspang. Stockfleths kompagni gik i stilling bag et stengærde syd for byen og holdt haardnakket stand her, selv efter at Kongshøj var taget af fjenden, hvorved kompagniet blev udsat for granatild. Netop nu, hvor situationen var blevet kritisk, gjorde Stockfleth afgørende nytte ved at dække de øvrige kompagniers tilbagetrækning, der var vanskeliggjort ved den sammenblanding, der havde fundet sted, og som følge af de forvirrede kommandoforhold, der raadede. Man fortalte senere med beundring, hvordan han under østrigernes fortsatte pres mod nord førte sit kompagni, som var det paa en eksercerplads, og kæmpede med en illdisciplin, som dengang var ganske usædvanlig. Ilden var da ogsaa særdeles effektiv. En patrulje, som dagen efter var fremme i terrænet, meldte, at der, hvor østrigerne havde haft stilling over for Stockfleths kompagni, laa de

faldne i geledder. Bag de fjendtlige jægere fulgte imidlertid en hel bataillon, der rykkede frem i sluttede kolonner med musik og fanesektion i spidsen. Stockfleth befalede sit mandskab at skyde paa musikkorpset, fanebærerne og bataillonschefen. Det forfejlede ikke sin virkning. De fjendtlige rækker blev bragt til at vakle; men fremrykningen blev dog genoptaget med uimodstaaelig kraft, saa at Stockfleth omsider maatte frigøre sig for fjenden. Paa dette tidspunkt havde han og Redsted holdt ud saa længe, at stabsofficererne bagved begyndte at nære ængstelse. Man frygtede, at de i deres kampiver ikke ville vige for overmagten.²⁷

Kompagniet blev nu trukket tilbage til halvkredsvolden omkring Hedeby, dengang kaldet „Saksarmen“. Tilbagetrækningen foregik i god orden, idet 1. og 4. deling gik først tilbage, mens 2. og 3. deling førte et henholdende forsvar omkring Vedelspang. Hele brigadens forsvar var nu koncentreret omkring den sydlige saksarm, hvor det støttedes af artilleri og blev ledet af de respektive bataillonschefer. Ogsaa i denne sidste fase af dagens kamp gjorde Stockfleth god fyldest. De fjendtlige angreb afvistes gentagne gange med en kraftig gevær- og kardætskild, og ved mørkets frembrud ebbede kampen ud, idet fjenden søgte tilbage til Vedelspang.

En vellykket angrebsoperation.

Det er menneskeligt forstaaeligt, at Stockfleth efter at have deltaget saa aktivt i forsvaret af Danevirke reagerede stærkt, da man et par dage senere fik at vide, at stillingen skulle rømmes. Han spændte ved denne lejlighed sin sabel af og ønskede, at han ikke mere skulle kommandere i den danske hær.²⁸

Imidlertid fulgte han med brigaden nordpaa, og under de følgende mange ugers ophold i Fredericia gjorde han jævnlige tjeneste som forpostkommandør.

Da belejringen af fæstningen trak i langdrag, kom man naturligvis efterhaanden til det punkt, hvor officererne længtes efter andre opgaver end den evindelige forposttjeneste og de betydningsløse smaa skærmydsler med fjenden. En del af kompagnicheferne fik da tilladelse til naar som helst at rykke ud for at gøre fjenden afbræk. Det hed i ordren for de 8 „udfaldskompagnier“:

„D’herrer kommandører for disse kompagnier kan med deres eget kompagni eller dele af samme udrykke af fæstningen til enhver tid af dagen eller natten. . .“

At Stockfleth hørte til dem, der saaledes fik offensive opgaver betroet, kan ikke undre. Der er ikke tvivl om, at han paa dette tidspunkt var anset for en af hærens dygtigste kompagnichefer, der nød sine overordnedes fulde tillid. 23/3 blev han med en opklaringspatrulje paa 10 mand landsat ved Klakring i Vejle fjord, og hos herredsfogden i Bjerger fik han bekræftelse paa, at østrigerne havde afløst preusserne foran Fredericia, ligesom han fik oplyst, at der stod 6000 preussere i Vejle.²⁹

I de følgende dage overvejede man imidlertid landgangsforetagender længere sydpaa. Premierløjtnant HARBOE, 19. regiment, foreslog at landsætte 230 udvalgte folk og 40 dragoner ved Hejlsminde, medens samtidig et andet kompagni forstærket med 100 svenske skarpskytter i Kaptajn Aarøes strejfkorps og 40 dragoner gik i land ved Sølyst i Steksvig syd for Haderslev. De to afdelinger skulle mødes ved Haderslev og tage alt, hvad der kom af fjender for derefter at indskibe sig i Sølyst.³⁰ Oberst Lunding havde billiget planen; men i sidste øjeblik greb overkommandoen paa Als ind og nedlagde forbud mod dens gennemførelse – til største ærgrelse for ophavsmanden, som 27/3 skrev til sin hustru:

„Vi er og bliver nogle Ærtekjællinger. Det er dog harmeligt, at Fjenden kan have en Operationslinje fra Altona til Aarhus og dog lægge sig til at sove. Fjendens Befalingsmænd maa i Sandhed være anderledes indrettede end vore, dersom de ikke havde tabt Næse og Mund ved et saadant Overfald af 400 dygtige og forvovne Mænd.“³¹

Samme dags aften rykkede Harboe alligevel ud som deltager i en aktion, som tilfulde forstyrrede fjendens nattesøvn, og som bagefter knyttede hans og Stockfleths navn til en af krigens faa vellykkede operationer. Paa grundlag af de efterretninger, Stockfleth havde fremskaffet d. 23, gav kommandanten nemlig tilladelse til at forsøge et overfald paa preusserne ved Vejle, og paaskedag om aftenen indskibedes et ekspeditionskorps bestaaende af 100 mand fra Stockfleths kompagni, 100 mand fra 19. regt. samt 4 husarer i kanonbaaden „Schrödersee“ og en transportbaad.³²

Kl. halvtre om morgenen landsattes styrken i Sandbjerg Vig og marcherede straks til Klakring, hvor mandskabet blev underbragt i gaardene, mens Stockfleth med de fire husarer red ud for at rekonoscere. I Nørre Bjerger erfarede han, at vore egne styrker stod i Horsens, medens fjenden havde udstillet forposter i egnen nordøst for Vejle. Han lod nu „Schrödersee“ gaa tilbage til Fredericia med melding. Transportbaaden med 25 mand til bevogtning blev taget paa

slæb til Rosenvold, hvor den blev fortøjet tæt under land. Her indtraf kanonbaaden igen næste aften og ankrede op klar af kysten, saa man i løbet af natten kunne tage kommandoet om bord.

Imidlertid førte Stockfleth om formiddagen d. 28. styrken til Hornum, og efter at have udstillet en sikring mod vest red han atter ud for at rekognoscere. Da han hos egnens beboere fik at vide, at en halv eskadron preussiske gardehusarer kantonnerede i Assendrup, fordelt i 4 store gaarde, og skønnede, at fjendens sikring mod øst kun var svag, besluttede han at angribe denne styrke den følgende nat. Paa gaarden Hornumkær, hvor Stockfleth havde „kvarter“, var man betaget af hans „urokkelige tro paa, at foretagendet ville lykkes, af hans alvorsfulde ro og bestemthed, hans omsorg for sine soldater og hans elskværdige, kristeligt-ydmyge sind og færd. Da man fraraadede ham toget som alt for voveligt, sagde han stille og bestemt: „Jeg har besluttet det, og jeg tror, det nok skal gaa.“³³

Kl. 11 om aftenen afmarcherede kolonnen. Officererne dannede forspids, og bagest fulgte de fire husarer, en bereden hornblæser samt 4 vogne med halm til transport af saarede. Det var daarligt føre; men iøvrigt var vejret gunstigt for formaalet, idet natten var mørk og sludfuld.³⁴ Folkene marcherede i sluttet kolonne med paasat bajonet. Ved halvto-tiden var man naaet frem til maalet. En karabinbevæbnet post ved en vejspærring i udkanten af byen raabte an og fyrede; men i samme øjeblik stormede Stockfleth og hans folk frem, og idet hornblæserne lod signalet „Gaa paa!“ skingre ud i natten, omringedes de to nærmeste gaarde. Overfaldet lykkedes fuldstændigt. I en af staldene kom det til skududveksling; men før preusserne kunne samle sig til organiseret modstand, var 22 husarer taget til fange og 23 heste taget som bytte. Da der hørtes fjendtlige signaler i nogen afstand, trak danskerne sig tilbage, og uden hindringer eller tab (kun 1 mand var saaret) naaede man til Rosenvold, hvor fartøjerne laa parat.

Folkene var med god grund oprømte, og paa hjemturen tonede lystig sang hen over bølgerne.³⁵ En mand af kanonbaadens besætning bemærkede dog, at fangerne paa et vist tidspunkt, hvor geværerne stod ubevogtet paa dækket, kiggede fordægtigt til hinanden. Faren for ubehagelige overraskelser blev dog afværget, da den paagældende underrettede en af vore befalingsmænd.³⁶

Kl. 9 naaede man til Fredericia. Her saa et øjenvidne kort efter „et optog af en snes personer drage forbi“. Vedkommende antog det først for „en beridertrup“, men erfarede snart, at „det var røde preussiske husarer, som med deres heste var tagne til fange og som nu blev

ført til kommandanten“. ³⁷ Denne takkede mandskabet for den flinke færd, og Stockfleth modtog lykønskninger fra alle sider. ³⁸

Som belønning for aktionens heldige gennemførelse fik kompagniførerne hver sin hest. Fangerne blev sejlet til Korsør, og Stockfleth ledsagede dem med permission videre til København. Han fik derved lejlighed til et kort samvær med sin familie.

Det blev sidste gang, de saa ham. Han var næppe vendt tilbage til Fredericia, før 8. brigade fik ordre til at afgaa til Dybbøl.

Stockfleth var i kirke, da ordren kom ud til afdelingerne. Han havde sluttet sig nær til feltpræsten, pastor P. RØRDAM, og havde netop haft ham som gæst til middag; det var tillige meningen, at Rørdam efter gudstjenesten skulle have drukket kaffe sammen med nogle officerer; men nu kom der naturligvis forstyrrelse i lejren. ³⁹

Mens oppasseren pakkede Stockfleths kuffert, udtalte denne sig med frimodighed om det, der forestod. „Der kan man da faa lov til at bruge sine kræfter“, sagde han. Samtidig opgav han dog den adresse, efter hvilken tøjet skulle sendes i tilfælde af, at han selv faldt. Han har aabenbart følt, at for ham som for mange af hans folk stundede skæbnen til. ⁴⁰

Fod for fod sank i blod . . .

Da brigaden var rykket ind i skanserne, opsøgte Stockfleth 15/4 løjtnant J. C. LA COUR af 3. regiment og foreslog ham, at de skulle gaa en vandring skanserækken rundt. Da han havde dannet sig et indtryk af stillingen, sagde han til sin ledsager: „Ja, fjenden har alt færdigt til stormen, og vi kan vente den naar som helst.“ ⁴¹

Hans bedømmelse af situationen viste sig at være rigtig.

Da baraklejren bag skanserne var uanvendelig, bivuakerede 8. brigade natten til 18/4 paa begge sider af landevejen, omtrent midtvejs mellem Aabenraavejen og brohovedet. 20. regt. laa syd for landevejen med 1. bataillon (1., 2., 5. og 6. komp.) forrest, 2. bataillon lidt længere tilbage.

Tidligt om morgenen gik Stockfleth sammen med sin unge sekondløjtnant, L. C. H. BRØNNUM, en tur ud i stillingen fra venstre fløj til centrum. ⁴² Han var saaledes – og udelukkende i kraft af sit eget initiativ – en af de faa officerer ved brigaden, der var orienteret i det terræn, hvori der hin formiddag skulle kæmpes.

Nogen tid efter kaldte Stockfleth sin oppasser hen til sig og sagde: „Kan du mærke, at vinden har vendt sig? Fjenden vil gaa paa i dag. Jeg kan mærke det paa lyden af hans kugler.“ Oppasseren blev der-

efter sendt ind til Sønderborg efter smør og brød til mandskabets forplejning; men inden han kom tilbage, var kompagnierne kaldt til gevær.⁴³

Kl. 10 hævdedes den voldsomme artilleribeskydning, hvormed fjenden forberedte stormen, og kort efter hørte man geværløden fra skanserne. Der kom straks bevægelse blandt kompagnierne. Kostbare minutter gik dog tabt, fordi det signal, der gennem en kæde af hornblæsere langs landevejen skulle avertere reservebrigaden, enten svigtede eller druknede i larmen fra skydningen.

Mens brigadestaben var indkvarteret helt nede i brohovedet, befandt chefen for 20. regt., oberstløjtnant SCHOLTEN, sig paa dette tidspunkt i forpostkommandørens hytte sammen med sin adjutant, sekondløjtnant BAUMANN. Da de havde konstateret, at der faldt geværskud i skanserækken, løb Baumann hen til 1. kompagni, sekondløjtnant HARLAND, og lod kompagnierne træde an. Hurtigt stod regimentet i sammentrukne kompagnikolonner med gevær ved fod.⁴⁴ I dette øjeblik kunne den preussiske stormfane ses oppe i skanserne.⁴⁵

I hvert fald alle befalingsmændene vidste, hvad det nu gjaldt: Efter den givne forholdsordre skulle 20. regt. rykke frem og besætte venstre fløj af den tilbagetrukne linje, afsnittet fra Vemmingbund til skanse C. Divisionens stabschef, major SCHAU, der havde været paa vej ud for at inspicere stillingerne i forreste linje, kom nu skyndsomst tilbage ad landevejen og gav ved sin adjutant, premierløjtnant NYSTED, regimenterne ordre til at sætte sig i bevægelse. Nysted skyndte sig til den førnævnte hytte. Oberstløjtnant Scholten var endnu ikke klar over situationens alvor. Han havde endog netop givet Baumann en reprimande, fordi kompagnierne var traadt an. Da der nu blev givet ordre til fremrykning, løb Baumann øjeblikkelig hen til 1. bataillon for at vise den vej, idet han raabte til bataillonens egen adjutant, løjtnant HERTEL: „Gaa De med 2. bataillon, jeg gaar med 1ste“.

Kompagnikommandørernes ordrer faldt hurtigt; stormsignalerne lød; det historiske angreb udviklede sig. Stockfleths kompagni laa i spidsen med retning mod skanse C for at naa yderste højre fløj af den anviste stilling, og Baumann sluttede sig til Stockfleth paa vejen mod objektet. Hans beretning er derfor den vigtigste kilde til forstaaelse af 2. kompagnis kamp i den skæbnesvangre stund, der fulgte.⁴⁶

Mens de andre kompagnier formerede sig bagud og til venstre for Stockfleth, kom han hurtigt frem til det gærde, der midtvejs mellem gaardene *Sney* og *Hørlyk* løber nord-syd. Her maatte han standse et øjeblik, dels for at lade folkene faa vejret efter det voldsomme løb,

dels fordi han allerede nu blev beskudt. Fjenden var jo kommet først til den tilbagetrukne linje – enkelte skytter var endog stødt ud over denne –, saa Stockfleth har allerede her ved gærdet faaet det første indtryk af, at situationen var langt ugunstigere end antaget. I det næste hegn, ca. 200 m længere fremme, saa han imidlertid, at der blev vinket fremad med et lommetørklæde. Det var oberst LASSON, chefen for 1. brigade (den styrke, der modtog stormen i stillingens venstre fløj, og som paa dette tidspunkt var fuldstændig nedkæmpet). Obersten var søgt tilbage for at fremskynde reservernes fremrykning mest muligt. Stockfleth forstod, hvad signalet betød, og førte uopholdelig sine folk videre frem; men da han naaede stedet, var obersten faldet. Det viste sig nu, at der intet skudfelt var fra hegnet; det gjaldt altsaa om at komme endnu videre frem. Han og Baumann forcerer hegnet, og mandskabet følger med, til trods for, at en heftig beskydning i flankerne allerede havde forvoldt betydelige tab i rækkerne. Stockfleth selv var blevet saaret i armen; men han vedblev at føre sine folk og besatte det næste hegn med højre fløj støttet til krattet ca. 200 m sydvest for Hørlyk.

Her blev kompagniets stilling hurtigt kritisk. Det stod i fare for at blive isoleret, idet kompagnierne paa linjens venstre fløj endnu ikke var naaet op, og flankeliden, der dels kom fra den afbrændte gaard, dels fra forsprængte grupper af vore egne, truede med at blive katastrofal. Baumann, som saa, at der maatte skaffes luft, lod en kompagnifane hente op paa en lille flad bakke et stykke bag skyttekæden og lod signalet „Venstre fløj frem!“ blæse med størst mulig kraft. Trods heftig beskydning – det hedder i beretningerne, at kuglerne fejede hen over bakken – holdt han ud saa længe, at situationen virkelig ændredes til det bedre. For nu kastede de øvrige kompagnier fjenden tilbage fra den afbrændte gaard, en deling af 5. komp. satte sig fast paa Stockfleths venstre fløj for at holde forbindelse, og fra Vemmingbund støttede panserskibet „Rolf Krake“ efter evne regimentets ihærdige forsøg paa at naa frem til maalet. Paa højre fløj stormede 9. regt. med fremad, hvorfor løjtnant W. DINESENS klassiske ord om brigadens fremstød kan tjene til belysning af netop denne fase:

„Frem i Stormløb gik det paa hele Linjen, over Stok og Sten, gennem Moser og Vandpytter, over Hegn og Gærder, trods Jern og Bly, blot fremad, frem mod Fjenden! Der var Alvor og Kraft og Vilje i Angrebet – og ude i Vemmingbund kom „Rolf Krake“ stolt og truende langsomt dampende op. Et rungende Hurra paa hele Linjen!“⁴⁷

Haabet om at naa et resultat brast dog i samme øjeblik, som man

havde ment at kunne skimte det. Kompagnierne forblødte simpelthen. Hvad der ved ordreudgivelsen var disponeret som en forsvarsopgave, var blevet det omvendte: et angreb, og tilmed over en alt for bred og tyndt besat front. Ingen reserver blev sat ind fra vor side, hvorimod terrænet omkring Dybbøl mølle blev sort af fjender. Det var den preussiske reservebrigade, der nu gik til angreb paa vor linjes mest saarbare punkt: mellemrummet mellem 9. og 20. regiment. Stockfleth saa, at hans højre fløj var truet – en halv snes mand var næsten rykket frem til møllen, hvis man tør tro en af de meniges beretning.⁴⁸ Netop som han ville gribe ind her, kom den kugle, der strakte ham til jorden.

Iøvrigt er det næppe muligt at fastslaa med sikkerhed, under hvilke omstændigheder Stockfleth faldt. Naar der i visse biografier tales udførligt om hans død paa valpladsen,⁴⁹ forekommer det temmelig forhasstet, idet der nemlig i tidens løb er fremkommet 3 forskellige udsagn herom. De er paa visse punkter indbyrdes modstridende; men da de hver for sig indeholder et karakteriserende moment, kan der være anledning til at anføre dem her.

Medens Baumann som nævnt fulgtes med Stockfleth under fremrykningen, kan han næppe have været i hans umiddelbare nærhed, da den dræbende kugle kom. Baumanns beretning om kampen kan derfor hverken støtte eller afkræfte den paastand, der gaar ud paa, at idet den unge officersaspirant J. S. PRIOR blev dødelig truffet og sank sammen med ordene: „Aa, Gud hjælpe mig!“, bøjede Stockfleth sig over ham og sagde: „Ja, det vil han nok, lille ven“ . . . men *i samme øjeblik blev han selv ramt af et skud gennem baghovedet.*

Vi kender ikke den egentlige ophavsmand til denne fremstilling af episoden; men den kan spores tilbage til 1889 og maa vel anses for relativt troværdig.⁵⁰

Da DIDRIK JOHANSEN i 1882 udsendte sine krigserindringer (se side 7), lagde han vægt paa at give sin afholdte kaptajn fra rekrutskolen et smukt eftermæle. Paa grundlag af, hvad sagtens venner af Stockfleth har fortalt ham, siger han:

„Idet han faldt, ville Mandskabet hjælpe ham; men han pegede mod Fjenden og sagde med bristende Mæle: „Fremad, Folk – bryd Jer ikke om mig – fremad, det gælder Danmark!“⁵¹

Hvad Stockfleths egne soldater har vidst at fortælle om hans død, hører vi først fyrretyve aar efter kampen. Da beretter to af dem følgende:

„Efter at han havde faaet et saar, kom en preussisk kugle, *som gennemborede hans bryst*, og idet han slog sin haand for brystet, sukkede han: „I Jesu navn!“⁵²

Ingen af de anførte beretninger indeholder træk, der tyder paa en umiddelbar og sikker iagttagelse af det skete.⁵³ Tværtimod er der spor af en legendedannelse, og der er tydeligt nok skattet til en folkelig helteglorie. Det hele viser, hvor stor forsigtighed der bør udvises med hensyn til at tillægge krigens helte denne eller hin ytring, idet døden indhenter dem.

Da Stockfleth sidste gang førte sit kompagni i ilden, bestod det af 2 officerer og 1 officersaspirant, 6 underofficerer og spillemænd samt 152 underkorporaler og menige, ialt 161 mand.⁵⁴ Hvor heftig kampen havde været, fremgaar af, at der ved appellen i Sønderborg nogle timer senere stillede nogle og fyrretyve mand. Alle førerne var faldet paa nær 2 korporaler. En af de overlevende fortæller, at paa det tidspunkt, hvor resterne af kompagniet blev tvunget til at søge tilbage, hvislede kuglerne saaledes om ørerne, at han formelig kunne mærke lufttrykket af dem, ligeledes slog de „som en haglbyge“ om fødderne, saa der rejste sig smaa støvskyer rundt omkring ham.⁵⁵

Om natten blev Stockfleths lig bragt over til Als. Det var udplyndret og delvis afklædt.⁵⁶ Hvor bittert, at netop han, den æstetisk anlagte og renhjertede mand, der var faldet med ære, skulle fornedres af slikt barbari i døden. Men nu fik han fred. 24/4 blev han stedt til hvile paa Augustenborg kirkegaard mellem 6 tapre kompagnikammerater, der fulgte ham i døden. Begravelsen blev forrettet af pastor TH. HERTZ.⁵⁷ Paa gravstenen læses følgende indskrift:

Kaptajn
 FREDERIK HANNIBAL EDUARD HARALD STOCKFLETH
 Ridder af Danebrog
 hædret med Medaillen for ædel Daad
 Kommandeur for 20. Regiments 2. Kompagni
 født 27. April 1829
 falden paa Dybbøl den 18. April 1864
Brav, Tapper, Ædel
 Kammerater satte ham dette Minde

De ord, hvormed man dengang mente at kunne overgive Stockfleths minde til efterverdenen, staar usvækket efter næsten et aarhundredes forløb. Selv naar alt nu tilgængeligt kildemateriale inddrages i bedømmelsen, maa det erkendes, at Harald Stockfleth var en *brav* officer. Han var sine venners ven, han var en fader og fører for sit mandskab. Ved flere lejligheder viste han, at han havde sine meningers mod, og han var besjælet af en redelig vilje til at opfylde sin pligt.

Med et ordvalg, som var naturligt for ham og hans vaabenbrødre fra de slesvigske krige, har han udtrykt, eller om man vil: foregrebet en sandhed i disse sætninger:

„Gid Slaget ved Slesvig . . . maa minde Staten og Folket om altid at have en stærk Arme, der baade besidder Selvfølelse og Anerkendelse, og om de Opofrelser, Armeen i Fredstid har Ret til at fordre af Nationen som Gengæld for de Ofre, den selv bringer i Krigen. Gid man ved gode militære Institutioner vil gøre Armeen stærk nok til at møde en udvortes Fjende uden først at lade den betale blodige Lærepenge.“⁵⁸

Hans haab maa siges at være blevet beskæmmet. Allerede det forløb, han kunne overskue af krigen i 1864, vidnede tungt om mangelfuld forberedelse, svigtende offervilje og utilstrækkelig organisation. Stockfleth har kunnet se dette. Vi kender ikke hans kommentarer hertil; men i henseende til personligt mod og *tapperhed* stod han ikke tilbage for nogen, hvis navne lever med hæder i vort forsvars historie.

Der tillægges Stockfleth en udtalelse om, at han i stedet for smaa-skærmydserne ved Fredericia kunne ønske „at faa lov at storme fremad med Hurra i et Hovedslag paa Sønderjyllands Grund blandt uforfærdede Kammerater, medens 100 Kanoner dundrede Afskedskvad. Fik vi saa en Fællesgrav i det dyrebare Land, saa maatte jeg prise min Lykke.“⁵⁹

Hvis Stockfleth virkelig har tilkendegivet noget saadant, stemmer det i hvert fald godt overens med et af hans digte, hvori det hedder:

„Jeg elsker Ildens Blink, den Kraft der bor
i Knaldet af de tordnende Kartover.
Naar jeg skal sænkes i den sorte Jord,
saa lad dem lyde kækt og stolt derover.“

For saa vidt fik han sit ønske opfyldt, omend den kanontorden, der indvarslede hans sidste stund, havde nederlagets molltone i sig. Ogsaa en fællesgrav i Slesvigs jord blev ham forundt. Hvorom alting er, saa har han ved sin frygtløse og sammenbidte kamp paa Dybbøl ansopret og opildnet sine folk, da de stod ansigt til ansigt med overmagten.

Mange samstemmende vidnesbyrd, hvoraf de fleste er anført i det foregaaende, fremhæver, at han var en *ædel* personlighed, en kristelig og folkelig mand. I slægtens vaabenskjold ses et hjelmklædt hoved og en stjerne. Hvis hjelmen er symbolsk for den modne mands officersidealer, er stjernen det for ynglingens digterdrømme. Hans sind var vendt mod en højere verden. Han har kendt aandens dunkle higen og

søgt at tolke den. Han skrev sig vel ikke den forløsning til, som digtningens større aander har naaet. Udenfor kamptummelen eller kantonnementslivet var Stockfleth vist i grunden ensom. Bar han paa en hemmelighed?

Sikkert er det, at livet havde taget lidt haardt paa ham, og at hans omgivelser har sporet et drag af tungsind i hans væsen. „Kun naar han bevægede sig mellem sine soldater, var der altid en stille glæde udbredt over ham.“⁶⁰

NOTER OG HENVISNINGER

¹ Jens Johansen: Hovedbegivenhederne i Krigen 1864 (trykt som manuskript). Efter en sammenfattende vurdering af aarsagerne til krigens uheldige udfald fremhæves troppernes gode aand: „At denne var til stede, viste sig ved de fortræffelige udslag, den gav under hele krigen, ligesom ogsaa føringen af de mindre led (afdelinger og underafdelinger) ved mange lejligheder var udmærket“. – ² v. Eyben: Stamtavle over Slægten Stockfleth. – ³ Fr. Meidell: Et Par uniformerede Modsætninger, p. 6 ff. – Forfatteren var selv kadet, dog af en lidt yngre aargang end St. – ⁴ HENCKELL derimod hjemsendtes i novbr. 1847 „fordedelst ulyst til den militaire Vei“. – Landcadetkorpsets stambog (Hærens arkiv). – ⁵ Meidell, anf. værk, p. 9. – ⁶ NIELS ROTHENBURG MUUS, f. 1827. – 1845 sekondløjtnant a la suite i infanteriet, 1847 i nummer ved 4. batl. (Richter: Landmilitær-Etaten). – ⁷ (H. L. Brandstrup): Erindringer fra Garnisonslivet for 50 Aar siden og fra Krigen i Aarene 1848–49–50. (Maribo 1896), p. 41 ff. Et interessant kildeskraft, som dog skæmmes af unøjagtigheder i visse detaljer. – ⁸ CASPAR WILHELM ROUSING, f. 1824, søn af byfoged i Stubbekøbing, kammerraad P. Rousing. Moderen født Munthe af Morgenstjerne. Se „Den dansk-tyske Krig 1848–50“, udarb. af Generalstaben, III, p. 552 f. – ⁹ Brandstrup, anf. værk, p. 44 ff. – ¹⁰ Meidell, anf. værk, p. 25 f. – ¹¹ Brandstrup, anf. værk, p. 71 f. – ¹² Oberst Tobiesen blev fuldstændig kompromitteret ved undersøgelsen og dømtes til at have sin charge og sit embede forbrudt. Han maatte endvidere udrede en erstatning paa 510 rdl. Der var iøvrigt ogsaa *rejst tiltale* mod Stockfleth selv; i præmisserne hedder det bl. a.: „Uagtet nu Overkrigscommissionen efter Omstændighederne og den Kundskab, der haves om premierleutenant Stockfleths Character og Tænkemaade . . . ikke vil betvivle, hverken i Almindelighed hans Forklarings Oprigtighed, eller specielt at hans Fremgangsmaade har været motiveret ved en hos ham rodfæstet Overbevisning om, hvad Armeens Ære og Velfærd fordrer, og han – efter hvad der er oplyst om Oberst v. Tobiesen, ikke vil kunne drages til Ansvar for det egentlige Indhold af de mod denne fremførte personlig generende Beskyldninger, vil han dog ikke kunne undgaa et alvorligt Ansvar efter den militaire Subordinations Grundprincipper og den danske Militairlovgivnings dermed stemmende Forskrifter“. – Sagens omfangsrige akter findes i Generalauditørens arkiv, bilag til relationer 1854 (Hærens arkiv). – ¹³ Det vides ikke, hvorved han har gjort sig fortjent dertil. Ordenskapitlets arkiv er ufuldstændigt for det paagældende aar. – ¹⁴ Grundtvigs Højskoles Aarsskrift 1919, p. 37. – ¹⁵ Didrik Johansen: Fra Krigen 1864. Oplevelser og Iagttagelser, p. 12. – ¹⁶ D. J. var friskolelærer, først i Højby, senere paa Lille Egede. – ¹⁷ Som kadet skal han have gjort sig fordelagtigt bemærket ved sine gode danske stile, der indbragte ham digteren H. P. Holsts paaskønnelse. – Vort Forsvar 1889, nr. 217 B. – ¹⁸ Eget

forlag, Kbhvn. 1851. – ¹⁹ Meidell, anf. værk, p. 39. – ²⁰ Eget forlag, Kbhvn. 1851. – ²¹ A. F. Høsts forlag, København. – ²² Grundtræk af Felttjenesten. Eckernförde 1856 (Forfatterens forlag). – ²³ Jul. Hoffenbergs boghandel, København. – ²⁴ Holbøll: En Brigadeadjudants Erindringer, p. 15 f. – ²⁵ HENRIK CAJUS EML STOCKFLETH, R. af Dbg., f. 1826, død i Aalborg 1859. – ²⁶ Fægtningen i sin helhed er mest over-skueligt fremstillet i generalstabsværket „Hæren ved Danvirke“ (1938), p. 198 ff. – O. Vaupell har i „Kampen for Sønderjylland“ (1889) livfulde enkeltheder, der genfindes i Thor Pedersen: 20. Batl.'s Historie (1892). Iøvrigt er Holbøll, anf. værk, her som i det følgende en betydningsfuld kilde. – ²⁷ „Saadanne Tanker havde vi allerede dengang om dem“, bemærker Holbøll. – ²⁸ Det er St.'s oppasser under krigen, LAUST THOMSEN, Uldum, der beretter dette. – St. har vistnok ført en omhyggelig dagbog – 1853 hentyder han i hvert fald til en saadan. Den kendes ikke; men savnet udfyldes til dels af de „Minder“, som L. Th. har nedskrevet om sin kaptajn. – Grundtv. Højsk. Aarsskr. 1919. – ²⁹ Holbøll, anf. værk, p. 169. – Herpaa beror antagelig mand-skabets overdrevne forestillinger om, at han „forklædt sneg sig over i fjendens lejr om natten for at spionere og tit ikke kom hjem før i morgenstunden, forfrossen og meget træt“. Se Vejle Amts Folkeblad 25/3 1904. – ³⁰ P. C. S. HARBOE, f. 1826, efter krigen kaptajn ved 7. batl. i Nyborg, død 1867. I en artikel „For 40 aar siden“ (Aar-hus Amtstidende 28/3 1904) fortæller forfatteren, trafikinspektør Rolf Harboe – øjen-synligt paa grundlag af bevarede breve – om faderens andel i de her omhandlede begivenheder. – ³¹ Karl Larsen: Et Folk i Krig, p. 278. – Udgiveren nævner ikke brev-skriverens navn („en 38-aarig kompagnichef i fodfolket o. s. v.“); men den ovenfor an-førte artikel i Aarh. Amtst. viser tydeligt, at det er HARBOE's breve, som K. L. gen-giver, iøvrigt i særdeles fyldige uddrag. – ³² „Schrödersee“s chef: Løjtnant ASMUS EDUARD CHRISTIANSEN. – ³³ H. Røsendal i Grundtv. Hsk. Aarsskr. 1919, p. 30 f. Jfr. „Grundtræk af Felttjenesten“, hvor St. selv skriver: „Der kan vist ikke om Krigskun-sten i det hele siges noget mere træffende end Montecuculis Valgsprog: Man skal overveje modent, handle med Kraft og overlade Noget til Lykken“. – ³⁴ Vejle Amts Folkeblad 25/3 1904, hvor der berettes om „Assendrup-Affæren“, bl. a. paa grundlag af samtaler med L. Th. – Jfr. Danebrog 1881–82, p. 166 f., hvor A. Larsen (den senere oberst A. Liljefalk) redegør udførligt for hele aktionen. – ³⁵ Aarh. Amtst. 28/3 1904. – ³⁶ A. J. Gejlager: Veteranerne fortæller, p. 119 ff. – ³⁷ H. G. Bønnelycke: Minder fra 1864, p. 59. – ³⁸ Holbøll, anf. værk, p. 172. – Forf. anser – sikkert med rette – St. for den egentlige leder af aktionen. I den folkelige overlevering, som i aarene efter krigen beskæftigede sig livligt med den raske daad, og som naturligtvis har faaet rig næring ved mandskabets egne beretninger, fremhæves han ligeledes som anføreren. Betegnende er i saa henseende MARTIN KOK's fortællende digt „Svend Trøst Nr. 2“ i Wisbech's Almanak 1885. Her overføres Svend Trøst-motivet paa en lille 16-aarig hornblæser, som paadrager sig St.s vrede (et slag med den flade klinge!) ved at blæse i utide, men som rehabiliterer sig ved under tilbagetoget at vildlede fjenden med sine signaler. Digtet, der i sit versemaal røber en umiskendelig lighed med Carl Ploug's „Kong Harald og Islændingen“, indledes med en versificeret dialog mellem oberst Lunding og Stockfleth og er illustreret med 2 træsnit af KNUD GAMBORG. Det ene viser indskibningen i Fredericia, det andet tilbagerykningen. – Da man i 1914 organiserede rejsning af et mindesmærke i Assendrup by, gengav en indsender i Vejle Amts Folkeblad (formodentlig seminarielærer Marius Sørensen, Jelling) et par vers af en sang, som en veteran-enke fra Grenaaegnen havde sendt ham. – I Vejle Amts Aarbøger 1906 henviser oberst A. Liljefalk til en tysk kilde: von Widdern: Kü-

stenschutz und Unternehmungen gegen denselben an der schl.-holst.-jütischen Nord- und Ostseeküste im Feltzug 1864. (Berlin 1906). — ³⁹ Grundtv. Hsk. Aarskr. 1919. — Rørdam omtaler ikke direkte forbindelsen med St.; men han skriver dog: „Ved 9. og 20. regiments afsked fra Fredericia er jeg blevet skilt ved min bedste ven her i byen“. Det er St.'s oppasser, der sigtes til. H. F. Rørdam: P. Rørdam. Blade af hans Levnedsbog og Brevveksling III, p. 209. — ⁴⁰ Grundtv. Hsk. Aarskr. 1919, p. 39. — ⁴¹ Smst., p. 30 f. — ⁴² Kaptajn Lesser: Meddelelse om de d. 18. april faldne officerer, i Vort Forsvar 1889, nr. 217 B. — ⁴³ Grundtv. Hsk. Aarskr. 1919. — ⁴⁴ W. Dinesen (sekondløjtnant ved 9. regt.s 1. komp.) hævder i „Fra 8. Brigade“, at *alle* kompagnier af 9. og 20. regt. stod med gevær ved fod allerede kl. 10,05. — Baumann præciserer ikke tidspunktet i sin beretning (se note 46). — ⁴⁵ Karl Larsen, anf. værk, p. 199. — Det er en menig af 20. regt.'s 6. komp., der har gjort denne iagttagelse. ⁴⁶ Thor Pedersen: 20. Bataillons Historie. — Forf. oplyser, at Baumann, der ved bogens fremkomst i 1892 var oberst, har stillet sine private optegnelser til raadighed, ligesom han har gennemset og rettet forf.'s fremstilling. — ⁴⁷ Dinesen: Fra 8. Brigade, p. 74. — ⁴⁸ Karl Larsen, anf. værk, p. 204. — ⁴⁹ Saaledes v. Eyben: Stamtavle over Slægten Stockfleth, der i stor udstrækning er baseret paa „20. Batl.'s Historie“, hvor der findes en særskilt biografi i tillægget. — ⁵⁰ Vort Forsvar 1889, nr. 217 B. — ⁵¹ Didrik Johansen, anf. værk, p. 14. — D. J., der stod ved 6. regt., var ikke paa Dybbøl d. 18/4. — ⁵² Vejle Amts Folkeblad 25/3 1904, hvor lærer C. J. Christensen, Assendrup, gengiver udtalelser af veteranerne Laurs Thomsen, Uldum, og takkemand Niels Nielsen, Assendrup. — ⁵³ Det samme gælder navnlig om Laust Thomsens „Minder“, som paa dette punkt maa tages med alt muligt forbehold. Han hævder, at „Kaptajnen kæmpede sig frem og tog opstilling *bag* ruinerne af Dybbøl mølle. Derfra blev han drevet tilbage; men han tog atter opstilling lidt *nord(!)* for møllen. Under *tilbagetog*et var han blevet saaret. Det lykkedes ham at indtage den gamle opstilling ved møllen; men her fandt han heltedøden o.s.v.“. — Det er vel tvivlsomt, om L. Th. som oppasser har været med fremme i ildlinjen. — ⁵⁴ 20. Batl.'s Hist. — ⁵⁵ Karl Larsen; anf. værk, p. 205. — ⁵⁶ v. Eyben: anf. værk, p. 104. — ⁵⁷ Se Th. Hertz: Sex Feltprædikener og nogle Gravtaler over faldne Krigere. Odense 1864. — ⁵⁸ Lyriske Digte og Skizzer fra Feltlivet, p. 154. — ⁵⁹ Didrik Johansen, anf. værk, p. 13. Jfr. Vort Forsvar 1889, nr. 217 B, hvor det hedder: „Det maa være herligt at falde ung, ikke i en lille Forpostfægtning, men hvor Kanonerne tordne“. — ⁶⁰ 20. Batl.'s Hist.